

Adders verhuizen door heidehaantje

Het heidehaantje (*Lochmaea suturalis*), is een inheems klein kevertje; zo op het eerste gezicht best mooi en onschuldig. Dit kevertje voedt zich, voornamelijk in de larf-fase, met heideplanten: ze vreten de bloemknoppen op en zuigen de blaadjes leeg. Hierdoor kunnen de planten geen water meer opnemen en sterven af. Wie regelmatig over de heide loopt heeft het misschien wel eens gehoord: het klinkt alsof het in een bosje heide eventjes regent. Dit zijn de vele kevertjes die zich laten vallen van de plant als ze zich bedreigd voelen. Het kevertje krijgt de overhand, en binnen een mum van tijd is er van een prachtig, oud en vol heideveld niks meer over. Wat overblijft is een dorre, kaalgevreten vlakke. Wat zijn nu de gevolgen voor reptielen die leven in zo'n heidegebied?

Ik inventariseer al ongeveer zes jaar lang drie verschillende trajecten op de Veluwe en heb het hele tafereel van verdorring door het heidehaantje meegemaakt. Op één van de trajecten doe ik sinds een aantal jaren ook adderonderzoek voor de Werkgroep Adderonderzoek Nederland (WAN). Omdat per individu de coördinaten vermeld worden, en er gebruik wordt gemaakt van de vangst- terugvangstmethode, was het interessant om te volgen of- en hoe de adders (en andere reptielen) zich zouden verplaatsen na de komst van het heidehaantje. Temeer omdat dit gebied min of meer geïsoleerd is en de dieren dus gedwongen waren om op dit veld te blijven.

Het effect van het heidehaantje is doorgaans te vergelijken met de gevolgen van een kleine heidebrand: de oude struik- en dopheide verdwijnt (gedeeltelijk), maar de jonge heide komt weer op, kruiden en grassen krijgen meer kans en uiteindelijk zal er misschien meer variatie/structuur ontstaan. Iets wat over het algemeen gunstig is voor adders (en andere reptielen). Hier liep het anders: het gehele heideveld werd tot de grond kaalgevreten. Grassen, kraaiheide en kruiden kregen inderdaad meer kans, maar omdat de oude heide kaal was geworden, kon de zon doordringen tot misschien wel het belangrijkste voor de adder: de oude, vochtige mos- en strooisellaag. Dit werd blootgesteld aan het zonlicht, en al snel verdween deze kostbare vochtvasthoudende laag als sneeuw voor de zon.

Adders en ook levendbarende hagedissen begon ik al snel minder te zien op het veld, hierna nam ook het aantal zandhagedissen af. Aan de rand van het heideveld, daar waar de heide vrijwel onaangetast was, deed ik echter steeds meer waarnemingen. Het overgrote deel van de reptielen was binnen twee jaar verhuisd naar de randen van het veld, ook al waren de afstanden (in 'reptielen-opzicht') soms behoorlijk groot. Het heideveld ligt er momenteel nog behoorlijk dood bij, al komt er op veel plekken alweer een heel klein beetje jonge heide uit

Op het door heidehaantje (Foto: Tim Faassen) aangetaste heidegebied op de Veluwe deed ik steeds meer adderwaarnemingen aan de rand van het heideveld, daar waar de heide nog niet was aangetast. (Foto's: Ron Krol)

de grond. Het zal mij benieuwen of- en hoe snel het heideveld zichzelf herstelt. Interessant is dan natuurlijk of de reptielen het gehele veld weer in zullen nemen, vanaf wanneer en in welke volgorde van soorten. Ze keerden het dode veld snel de rug toe, maar wie weet keren ze weer net zo snel terug, wanneer het veld weer prachtig paars siert. Ik blijf het in ieder geval volgen!

Ron Krol
Werkgroep Adderonderzoek Nederland